

УДК 37.378

С. ВОРОБЙОВА

Херсонський державний університет

ПОЗНАВЧАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ – СПРИЯТЛИВЕ СЕРЕДОВИЩЕ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ КУРСАНТІВ

У статті розглядається актуальна проблема навчально-виховного процесу вищої школи – формування професійної культури курсантів.

Ключові слова: курсанти, позанавчальна діяльність, вищий навчальний заклад системи МВД України.

Постановка проблеми. Роль і значення професіоналізму співробітників правоохоронних органів набуває якісно нового наповнення в сучасних умовах, а звідси висуваються і нові вимоги до підготовки курсантів вищих навчальних закладів системи МВС України. Однією з таких вимог є розвиток особистості курсанта з високою професійною культурою, що відбувається в діяльності.

У своїх наукових працях і практичній діяльності А. Макаренко розкрив значення діяльності і спілкування для виховання особистості, визначав конкретні шляхи її організації. «Щоб особистість володіла своїми потребами, почуттями, необхідно створювати позитивно насичене середовище, організовувати педагогічно спрямовану діяльність, спілкування» [4, с.12], зазначав педагог. Ці слова зберігають свою актуальність.

Професійна культура офіцерів починає формуватися у навчальній та позанавчальній діяльності. Позанавчальна діяльність є саме тим сприятливим середовищем, у якому формуються структурні компоненти професійної культури майбутніх правоохоронців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науково-педагогічній літературі аналізуються структура, зміст, види позанавчальної діяльності студентів та курсантів (О. Бандурка, М. Донченко, Л. Кондрашова, Л. Лисенко, О. Медведєва, А. Троцько, А. Пожилаєв та інші).

Формування готовності студентів та курсантів до професійної діяльності розглядали М. Дьяченко, С. Кубицький, В. Молотай.

Психологічні засади формування професійної спрямованості курсантів як професійно важливої якості дослідив В. Марущак.

У вітчизняній та зарубіжній юридичній літературі різноманітні аспекти проблеми професійної культури юриста були відображені у працях таких науковців, як: Є. Аграновська, Н. Бура, А. Венгерів, О. Грищук, Ю. Грошевий, А. Жалінський, І. Ільїн, В. Камінська, М. Козюбра, А. Козловський, В. Костицький, В. Котюк, О. Костенко, В. Лазарєв, С. Максимов, Є. Назаренко, М. Орзіх, П. Рабінович, А. Ратінов, С. Савчук, В. Сальніков, А. Семітко, М. Соколов, О. Скакун, С. Сливка, В. Тацій, В. Темченко, І. Фарбер та інші.

Феномен професійної культури досліджувався багатьма провідними фахівцями в галузі соціології праці, економічної соціології й соціології культури (Н. Крилова, Н. Лукашевич, Д. Маркевич, Г. Соколова та ін.). Усі ці дослідження підкреслюють актуальність нашої проблеми і становлять теоретичну основу для її розв'язання.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Поняття загальної професійної культури досліджено в психолого-педагогічній літературі досить детально, але це стосується таких професій, як учитель, юрист, лікар та інші; відносно працівника міліції ця проблема розглядалася фрагментарно. Також ці дослідження стосуються в основному навчальних занять і не надають належного значення позааудиторній роботі. Стосовно цього А. Макаренко в

свій час писав: «Ніякого засобу взагалі, хоч би який ми не взяли, не можна визначити ні добрим, ні поганим, якщо ми розглядаємо його окремо від інших засобів, від цілої системи, від цілого комплексу впливів»[4].

Мета статті – визначити співвіднесеність понять культура діяльності і професійна культура та особливості формування професійної культури майбутнього працівника міліції у позанавчальній діяльності. Для цього необхідно визначити сутність поняття професійна культура та особливості її формування в навчально-виховному процесі вищого навчального закладу системи МВС.

Виклад основного матеріалу дослідження. Позанавчальна діяльність є тим сприятливим середовищем, у якому формується професійна культура курсантів. З цією метою використовуються різні форми виховної роботи: зустрічі (з діячами науки, освіти, спеціалістами певного профілю); дні кафедр, факультетів; вечори; усні журнали; громадські доручення; конференції; конкурси на кращого знавця своєї спеціальності; КВК; екскурсії; бесіди про історію ВНЗ, факультету, професії; колективні творчі справи; робота в гуртках за інтересами; організація додаткових занять із фізичної культури; участь у художній самодіяльності. В. Лозова визначає такі основні завдання позанавчальної професійно спрямованої виховної роботи студентів: розвиток духовної культури студентів, залучення їх до різних видів діяльності, збагачення змісту діяльності колективів студентських груп; формування потреб, мотивів у самоосвіті, створення умов для самореалізації; формування у студентів системи професійних цінностей, розвиток позитивного ставлення до самостійної професійної діяльності, виховання потреби в оволодінні професійною культурою [3, с.289-290].

Професійна культура забезпечує необхідний рівень виконання професійних функцій та можливість подальшого самовдосконалення фахівця. Вона виявляється через єдність особистісних та професійних якостей індивіда, ступеня володіння досягненнями й фаховими компетенціями, соціально-професійною мобільністю, що сприяє соціальному й духовному розвитку за умов ухвалення до загальноєвропейського освітнього простору.

Сьогодні є потреба у вивченні, визначенні й аналізі саме цього комплексу якостей, які формуються у вищій школі й зазнають свого подальшого вдосконалення, застосовуються й реалізуються в трудовій діяльності.

Як професійна, так і загальна культури закладаються всебічною підготовкою фахівця, яка, на нашу думку, включає: фундаментальну методологічну й світоглядну підготовку; широку гуманітарну підготовку; теоретичну й практичну підготовку з профільних дисциплін; творчу підготовку за фахом; підготовку в галузі науково-дослідної роботи, формування навичок самостійної творчої діяльності. Зазначені головні напрями підготовки включають ряд взаємозалежних, більш часткових за змістом форм підготовки: економічну, математичну, соціологічну, соціально-психологічну, педагогічну, управлінську, правову, екологічну та ін. Їх обсяг і зміст зорієнтовані на спеціальність і співвідносяться з потребами кожної конкретної галузі у суспільстві.

У структурі культури особистості особливе значення належить професійній культурі. Вона посідає все більше місце і як предмет дослідження, і як фактор, значимий для пояснення, розуміння поведінки працівників, і особливо майбутніх фахівців, як людей, що мають володіти спеціальними знаннями й навичками в будь-якій галузі, бути висококваліфікованими фахівцями із широкою ерудицією та високим загальнокультурним рівнем відповідно до глобальних викликів сучасності. Тому висвітлення цих питань потребує подальшого перегляду суперечливих трактувань, їх аналіз і розв'язання.

Їх суперечливість полягає в наступному. Поняття професійної культури тісно пов'язане з культурою праці. Однак ці поняття не ідентичні. Адже коли мова йде про будь-яку працю, в тому числі некваліфіковану, повсякденну, побутову, де не потрібно спеціальних знань, то в такому випадку доцільніше вживати термін «культура праці».

Але до поняття «культура праці» може входити і кваліфікована праця, яка пов'язана зі спеціалізацією, професіоналізмом. Це означає, що до поняття «культура праці» входить і професійна культура, тобто перше поняття ширше за друге [7].

Дослідження, які ми проводили, засвідчують, що значна більшість викладачів і курсантів ці поняття ототожнюють. Також проблема полягає і в тому, що формування професійної культури зводиться тільки до оволодіння професійними знаннями, вміннями і навичками під час аудиторних занять.

Професійна культура тісно пов'язана із культурою особи, яку характеризує, перш за все, праця, діяльність, виконання службових обов'язків і особливо їх ступінь, оскільки тільки працею, її якістю людина перетворює світ і опредмечує свої сили та здібності. Крім того, культура особи – це філософська категорія, що відображає рівень соціалізації людини, її придатність для того чи іншого виду професійної діяльності

Реальний стан формування професійної культури студентів вищих навчальних закладів системи МВС не повною мірою відповідає вимогам розвитку особистості професіонала. В організації цієї роботи зі студентами недостатньо враховуються соціально-філософські й духовно-культурні перетворення в суспільстві, зміщення пріоритетів у моральних цінностях, зміни у світосприйманні, суспільній орієнтації молоді, у її професійному самовизначенні, а також інтереси, потреби студентства як соціальної групи й особливості сучасного розвитку студентської академічної групи. Причинами визначено відсутність системного підходу в позанавчальній виховній діяльності.

Формування професійної культури передбачає творчий розвиток особистості майбутнього фахівця, оскільки для особистісного розвитку майбутнього правоохоронця нагальною є якість поєднання професійних, естетичних, морально-етичних інтересів. Не випадково у професійній діяльності правоохоронця безпосередньо проявляється система індивідуальних естетичних ставлень людини до дійсності.

Під час проведення експерименту виявлено, що певні негативні властивості особистості працівника ОВС можуть бути тими обставинами, що зумовлюють низький рівень профілактики і боротьби зі злочинністю в нашій країні. Це, в свою чергу, засвідчує потребу комплексного вивчення особливостей суб'єктів, які здійснюють правозастосовну діяльність, їх професійної компетентності, рівня професійної культури тощо. Навчально-виховний процес у вищій школі має орієнтуватися на підготовку високоосвічених фахівців із глибокою національною і загальноцивілізаційною свідомістю, широкою правовою, комунікативною, моральною та естетичною культурою, сучасним економічним, екологічним мисленням.

Слід звернути увагу на систему деонтологічних вимог (грец. деон – належне), які висувуються до випускника – майбутнього співробітника органу внутрішніх справ у професійній культурі. Це вимоги:

- морально-етична (засвоєння гуманістичних принципів моралі, уміння ними керуватися на практиці);
- політична (знання політичної стратегії та тактики держави, провідних політичних партій і рухів, уміння користуватися інструментарієм політичної діяльності і бути політично активним);
- психологічна (знання психічного складу особи, уміння користуватися психодіагностикою в ході вирішення юридичної справи);
- естетична (виражається в службовому етикеті, мові спілкування, зовнішньому вигляді юриста, естетичному вигляді оформлюваних ним документів та ін.).

До культури співробітника органу внутрішніх справ належить знання державної мови України, особливостей етичної культури і національних традицій того регіону, де він здійснює професійну діяльність [6].

Отже, досліджуючи проблему, ми дійшли таких **висновків**:

Рівень професійної культури правоохоронця визначається не тільки рівнем правової освіти, але й високим рівнем вихованості. Процес формування професійної

культури майбутнього працівника міліції є складним, динамічним і багатограним. Однією з ефективних умов успішного отримання кінцевого результату є ефективне використання різних форм позанавчальної діяльності.

Перспективи подальших досліджень. У подальших дослідженнях варто визначити і обґрунтувати педагогічні умови ефективного використання форм позааудиторної роботи, які зазначені в даній статті.

Список використаних джерел

1. Біленчук П.Д. *Правова деонтологія* П.Д. Біленчук, С.С. Сливка / За ред. П.Д. Біленчука. – К.: АТІКА, 1999. – 320 с.
2. Костенко Н.В. *Ценности профессиональной деятельности* / Н.В. Костенко, В.Л. Лосовский. – К., 1986. – 151 с.
3. *Лекції з педагогіки вищої школи: Навчальний посібник* / За ред. В.І.Лозової. – Харків: «ОВС», 2006. – 496 с.
4. Макаренко А.С. *Методика организации воспитательного процесса* / А.С. Макаренко. Твори в 7-ми т. – Т. 5. – 1960. – С 104.
5. Сабатовская И.С. *Проблема профессиональной культуры в современной отечественной социологической литературе* / И.С. Сабатовская // Вчені зап. Харк. гуманіт. ун-ту «Нар. укр. акад.». – 2002. – Т. 9. – С. 206–214.
6. Скакун О.Ф. *Теорія держави і права: Підручник* / Пер. з рос. – Харків: Консум, 2001. – 656 с.
7. Чупринський Б.О. *Формування професійної культури майбутніх юристів як соціальна проблема* / Б.О. Чупринський // Вісник ЛІВС при НАВС України. – 2004. – № 3. – С. 28–29.

Стаття надійшла до редакції 19.02.2012.

Воробьёва С.

Херсонский государственный университет, Украина

ВНЕУЧЕБНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ СИСТЕМЫ МВС УКРАИНЫ – БЛАГОПРИЯТНАЯ СРЕДА ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ КУРСАНТОВ

В статье рассматривается актуальная проблема учебно-воспитательного процесса высшей школы – формирование профессиональной культуры курсантов.

Ключевые слова: курсанты, внеучебная деятельность, высшее учебное заведение системы МВД Украины.

Vorobiova S.

KHDU, Kherson, Ukraine

EXTRACURRICULAR ACTIVITY IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF INTERNAL AFFAIRS OF UKRAINE SYSTEM IS A FAVOURABLE ENVIRONMENT OF FORMING PROFESSIONAL CULTURE CADETS

The issue of the day of educational-educator process of higher school is examined in the article – forming professional culture cadets.

Keywords: officer cadets, extracurricular educational activity, higher educational establishment of Ministry of the Interior of Ukraine.